

УДК 378.147-057.36

Здоров'язбереження особистості як соціальна і психолого-педагогічна проблема

Юрій Таймасов,

кандидат педагогічних наук, викладач,
Національний університет цивільного захисту України, Харків

Соціальний і психолого-педагогічний аспекти здоров'язбереження визначають гармонійний розвиток особистості, її взаємини з оточуючими, адаптацію до умов професійної освіти. В даний час все більшої актуальності набуває проблема сприяння здоров'язбереженню особистості в умовах педагогічної освіти.

Педагогічне сприяння здоров'язбереженню особистості є особливим видом діяльності освітньої установи. Його необхідність обумовлена економічними, соціальними, культурними та іншими факторами. Воно функціонує на основі власних закономірностей і принципів, знаходиться в постійному розвитку, має здатність утримувати рівновагу, має тенденцію до стабілізації (цілісності) і подальшого розвитку [1].

При визначенні понять «педагогічне сприяння», «здоров'язбереження», «особистість» і при підготовці до здоров'язберігаючої діяльності опорою студентів є основний принцип матеріалізму — безперервність розвитку матерії і її пізнання, єдність і безперервність теорії і практики в цій діяльності [4].

Суть сприяння здоров'язбереженню особистості полягає в наступному: це спільна діяльність учасників освітнього процесу (педагогів і студентів) щодо прийняття норм і правил здорового способу життя з урахуванням умов, в яких вона протікає.

Як показано в роботах Л.С. Виготського, сучасних психологів і педагогів

(Н. Кузьміна, В. Петровського та ін.), включення кожного індивіда в систему спільної діяльності і спілкування — це психологічно виправданий шлях розвитку мотиваційно-ціннісної сфери. Умови особистісно орієнтованої спільної діяльності студента з викладачем виділяють індивідуальність студента, визначають формування механізмів саморегулювання, самовизначення.

Педагогічне сприяння — це особливий вид взаємодії педагога і студента, в якому реалізуються суб'єкт-суб'єктні відносини. Це допомога (підтримка) для досягнення студентами певної мети. Це відображення сенсу всієї гуманістичної педагогіки, яка «допомагає», «педагогіки співробітництва». Полягає вона саме в посиленні власної спрямованості дитини і актуалізується особливо в юнацькому віці, коли підліток прагне багатогранного і інтенсивного саморозвитку. Саме тому педагогічне сприяння набуває особливої ролі як розумний і ненав'язливий педагогічний вплив, що сприяє як зміцненню, так і розхитуванню — в разі негативної спрямованості — системи цінностей. Тому з кожним новим набором контингенту зростає актуальність такого педагогічного сприяння, при якому студенти могли б знайти розуміння, можливості поступового включення в розумні, гуманні відносини з однолітками і педагогами в навчальному закладі, відчули б потребу цілеспрямовано будувати свою долю. Саме такі можливості наді-

хаючої взаємодії несе в собі педагогічне сприяння, засноване на співпраці, взаємній підтримці студента та педагога [3].

Важливим змістом педагогічного сприяння є його здатність служити джерелом соціальної взаємодії. Це означає, що спеціально організованим сприянням ми здатні готувати людину до взаємодії, яка стане основним змістом, багатовимірним фактором її справді людського становлення. Завдяки педагогічному сприянню, учитель здійснює енергійний вплив (прямий чи непрямий) на кожного учня (учнівський колектив), направляючи його дії на досягнення цілей, поставлених державою перед освітньою установою, головна з яких — створення умов для самовизначення і самореалізації особистості [5].

Необхідно сформувані готовність до педагогічного сприяння як особистісну якість кожного педагога, а структура готовності включає в себе не тільки знання і вміння, а й формування готовності педагога до співпраці з учнями — це, перш за все, самостійне вироблення кожним викладачем компонентів цієї готовності.

Важливого значення надавав співпраці педагога з вихованцем в процесі навчання О. І. Міхєнко, закликаючи здійснювати навчання таким чином, «щоб учні шляхом спостережень і роздумів самі доходили до відомого знання, а викладач лише полегшив їх роботу, пропонуючи факти для спостереження і направляючи питаннями до спільного висновку. Необхідно так організувати педагогічний процес, щоб учні під час уроку не були пасивними слухачами, а активно осмислювали навчальний матеріал» [7]. Саме в його педагогічному досвіді та теорії знайшли місце спеціальні уроки-бесіди, де за допомогою вільного діалогу учні аналізували і засвоювали наукові і життєві поняття і явища завдяки вільному спілкуванню з педагогом.

На думку В.А. Сластеніна, педагогічна діяльність являє собою особливий вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу накопичених людством культури і досвіду від старших поколінь молодшим,

створення умов для їх особистісного розвитку та підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві, яку здійснюють не лише педагоги, а й батьки, громадські організації, керівники підприємств, установ, виробничі та інші групи, і певною мірою засоби масової інформації [9].

Таким чином, педагогічна діяльність — це особливий вид соціально-корисної діяльності дорослих людей, спрямованої на передачу накопичених людством культури і досвіду підростаючому поколінню, на створення оптимальних умов для виховання, розвитку та саморозвитку особистості вихованця, вибору можливостей вільного і творчого самовираження у відповідності до економічних, політичних, моральних, естетичних цілей.

У спеціальній літературі діяльність педагога в здоров'язберігаючому просторі освітнього закладу зазвичай зводять до трьох основних напрямків: 1) виховання в учнів стійкої мотивації на здоров'я та здоровий спосіб життя; 2) здоров'язберігаючі оцінка і контроль організації, змісту і технології освітнього процесу; 3) організація роботи з оздоровлення вихованців у навчально-виховному процесі [6].

Повна реалізація змісту здоров'язберігаючої діяльності педагога можлива при вирішенні наступних завдань: 1) побудова освітнього процесу відповідно до цілей гуманістичної освіти; 2) навчання вихованців здорової життєдіяльності; 3) створення здоров'язберігаючого освітнього середовища; 4) формування у вихованців загальної культури і як її частини — культури здоров'я; 5) формування та забезпечення здоров'я вихованців [8].

В основу структури здоров'язберігаючої діяльності було покладено взаємопов'язані компоненти (функції) педагогічної діяльності, виділені Г. Н. Сериковим: діагностична, орієнтаційно-прогностична, конструктивно-проектувальна, організаторська, інформаційно-пояснювальна, комунікативно-стимулююча, аналітико-синтетична та дослідно-творча [9].

Розглянемо зміст кожної з них. Діагностична функція здоров'язберігаючої діяльності пов'язана з вивченням учасників освітнього процесу і встановленням не тільки рівня їх розвитку та вихованості, але й стану їх здоров'я, оцінки рівня стійкості їх мотивації до здорового способу життя.

Орієнтаційно-прогностична функція полягає в умінні педагога визначати напрямки цієї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі, прогнозувати її результати.

Конструктивно-проектувальна функція здоров'язберігаючої діяльності органічно пов'язана з орієнтаційно-прогностичною та забезпечує відбір і зміст інформації, яка повинна бути засвоєна учасниками освітнього процесу; проектування своєї майбутньої діяльності і поведінки в процесі взаємодії з учасниками освітнього процесу.

 Організаторська функція пов'язана із залученням учасників освітнього процесу до наміченої здоров'язберігаючої діяльності і стимулювання їх активності. Для цього педагог повинен вміти визначати конкретні завдання з навчання і виховання, розвивати їх ініціативу, вміти розподіляти доручення і завдання, керувати всім ходом діяльності.

Реалізуючи інформаційно-пояснювальну функцію здоров'язберігаючої діяльності, педагог виступає як джерело і носій наукової, світоглядної і морально-естетичної інформації, що передбачає не тільки глибокі знання, а й добре володіння практичною стороною знань. Треба не тільки знати, як зберегти і зміцнити здоров'я, а й вміти донести ці знання до аудиторії.

Комунікативно-стимулююча функція пов'язана з тим впливом, який має особистість педагога на вихованців. Це не тільки особиста привабливість, моральна культура, вміння встановлювати і підтримувати гуманні взаємини, а й особиста зацікавленість в збереженні і зміцненні власного здоров'я, ведення здорового способу жит-

тя, спонукання своїм прикладом до цього всіх учасників освітнього процесу. Комунікативна функція передбачає встановлення правильних взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.

Аналітико-оцінна функція допомагає педагогу встановлювати зворотний зв'язок у своїй роботі з формування здоров'я і на цій основі вносити необхідні корективи, вести пошуки шляхів вдосконалення педагогічного процесу, ширше використовуючи передовий педагогічний досвід.

 елементи дослідницько-творчої функції є в роботі кожного педагога. Дві сторони її мають особливе важливе значення. Перша з них полягає в тому, що застосування здоров'язберігаючих теорій за своєю суттю вимагає від педагога відомої творчості. Друга сторона цієї діяльності пов'язана з осмисленням і творчим розвитком того нового, що виходить за рамки відомої теорії, в тій чи іншій мірі збагачуючи її.

Гностична (дослідницька) функція передбачає вивчення: змісту і способів впливу на інших людей, їх вікових та індивідуально-психологічних особливостей; особливостей процесу і результатів власної діяльності, її переваг і недоліків. Ця функція передбачає розвиток вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати, класифікувати, оцінювати, структурувати, передбачає також дослідження явищ, їх зв'язків, відносин.

Поняття «здоров'язбереження» використовується в наш час в багатьох областях знання — філософії, соціології, педагогіці, соціальній психології, етиці, біології та інших. Вивчення цієї проблеми знаходиться на стику різних галузей знань і є одним з перспективних підходів в комплексному вивченні людини.

Здоров'язбереження — це особливий вид діяльності в освітньому просторі вузу, спрямованої на передачу підростаючому поколінню накопичених людством культури і досвіду щодо підвищення ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих на основі усвідомлен-

ня студентом особистої відповідальності та перетворення інтелектуальної і емоційної сфер особистості.

Таким чином, розвиток інтелектуальної та емоційної сфер особистості сприятливо позначається на самопочутті людини, на стані її психічного і фізичного здоров'я, обумовлює високий рівень інтелектуальної та фізичної працездатності. Гарне фізичне здоров'я, на думку А. В. Турчинова, є сприятливою умовою для повноцінного становлення особистості [2, 10].

Сприяння здоров'язбереженню особистості — це особливий вид педагогічної діяльності, спрямованої на охорону та зміцнення здоров'я, на створення оптимальних умов для розвитку і саморозвитку особистості і вибору можливостей вільного і творчого самовираження у відповідності до економічних, політичних, моральних, естетичних цілей.

Література

1. *Белікова Н. О.* Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Н. О. Белікова. — Київ : Б.в., 2012. — 45 с.
2. *Бойчук Ю. Д.* Сутність здоров'язбережувальної компетентності в контексті валеологічної парадигми / Ю. Д. Бойчук, А. В. Турчинов // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. — Харків : УІПА, 2015. — Вип. 48/49. — С. 180–186.
3. *Бойчук Ю. Д.* Педагогічні умови розвитку культури здоров'я студентів в освітньому середовищі вищого навчального закладу / Ю. Д. Бойчук, І. М. Авдєєнко, А. В. Турчинов // Педагогічні науки:

теорія, історія, інноваційні технології. — Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. — № 9. — С. 141–149.

4. *Гусак П. М.* Відповідальне ставлення до здоров'я : теорія та технології : монографія / П. М. Гусак, Н. В. Зимівець, В. С. Петрович. — Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. — 219 с.

5. *Зимівець Н. В.* Соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівській молоді соціальна педагогіка / Н. В. Зимівець. — Луганськ, 2008. — 22 с.

6. *Митяєва А. М.* Здоров'єсберегаючі педагогічні технології : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. М. Митяєва. — М. : Академия, 2008. — 192 с.

7. *Міхеєнко О. І.* Професійна підготовка майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій у контексті компетентнісного підходу / О. І. Міхеєнко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць / за заг. ред. В. І. Євдокимова і О. М. Микитюка. — Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. — Вип. 42. — С. 85–97.

8. *Палічук Ю. І.* Застосування здоров'язбережувальних технологій у вищих навчальних закладах економічного профілю / Ю. І. Палічук. — Вижниця : Черемош, 2014. — 260 с.

9. *Сериков Г. Н.* Здоров'єсбережение в гуманном образовании / Г. Н. Сериков, С. Г. Сериков. — Екатеринбург ; Челябинск : ЧГПУ, 1999. — 242 с.

10. *Турчинов А. В.* Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти / А. В. Турчинов. — Хмельницький, 2017. — 23 с.

25.06.2017